

GESCHIEDENIS EN ONTWIKKELING

1.1 Bouwgeschiedenis Hogewoerd 185 te Leiden

De bouwgeschiedenis van de panden is een samenvatting en overzicht van de verschillende hoofdstukken uit dit rapport. Door verschillende onderzoeken en beschrijvingen te interpreteren ontstaat een levensloop van de panden met hun eigenaren en worden de ontwikkelingen en bouwfaseringen inzichtelijk.

De Hogewoerd bestaat uit twee delen; een middeleeuws deel en een 17e eeuwse verlenging daarvan. De grond was in gebruik als weiland en liep tot de Rijn, Den Hogen Rijndijck. Door de bloeiende lakenhandel en het grote aantal immigranten werd de stad in de 17e eeuw tot driemaal toe vergroot om de groeiende woningnood het hoofd te kunnen bieden. De stad kocht de sterk verkavelde terreinen op en verkocht vervolgens percelen aan aannemers en ontwikkelaars. Het stuk land waarop het huidige perceel staat was in eigendom van Claes Mathijsz. van Tol, capiteyn van de schutterij.

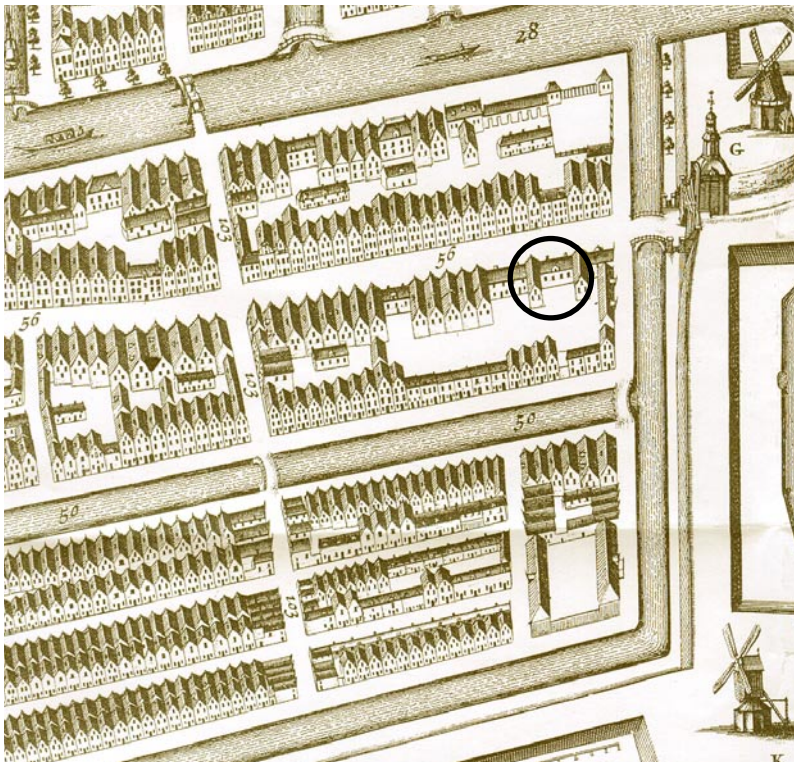

Aankoop gronden Zuid-Rynevest door de gemeente Leiden. (Afbeelding afkomstig uit 'Leiden binnen en buiten de stadsvesten', Dr. Ir. H. A. van Oerle)

Het pand maakt onderdeel uit van de laatste stadsuitbreiding uit 1659; Noord en Zuid Rynevest. Hierbij werd de Hogewoerd verlengd en de aanwezige verdedigingswerken gesloopt of verplaatst zoals de Hogewoerds binnenpoort die weer wordt opgebouwd als buitenpoort op het nieuwe bolwerk. Aan weerszijden van de straat werden percelen uitgegeven waarbij het betreffende perceel nog enige tijd onbebouwd blijft.

Het smalle langwerpige perceel wordt op 1662 verkocht en op de stadskaat van Christiaan Hagen uit 1675 is ter plaatse van het huidige pand, tweelaagse bebouwing te zien met de nok evenwijdig aan de straat. Hoewel de beide belendende panden inderdaad zo'n opbouw kennen is Hogewoerd 185 een pand geweest met de nok haaks op de straat. De verschillende bouwsporen en opbouw van de constructies bevestigen dit.

Het heeft een rechthoekig voorhuis aan de straatkant en een dwars staand achterhuis met waarschijnlijk een doorgang langs de binnenplaats. De woning was voorzien van een hoge begane grondverdieping met een voorruimte waar achter de spiltrap, een bedstedenwand en de verwarmde achterkamer. Deze achterkamer fungeerde tevens als keuken. Het achterhuis werd veelal gebruikt als zomerkeuken.

Ondanks de huidige indelingen is de positie van de spiltrap, haarden en bestedenwanden op de begane grond en eerste verdieping nog afleesbaar in de balklagen en bouwmuuren. Dit geldt ook voor de vorm van het achterhuis en de positie van de haard.

Het 17e eeuwse pand was waarschijnlijk voorzien van een trapgevel of tuitgevel gezien de toepassing en posities van de nog aanwezige kruiskozijnen op de tweede verdieping en het omliggend metselwerk. De toegang lag in het midden van de gevel.

Decombinatie van de in het pand toegepaste enkelvoudige balklaagconstructie voor de tweede verdiepingsvloer en meervoudige balklaagconstructie voor de eerste verdiepingsvloer, is in Leiden tot het eind van de 17e eeuw gangbaar gebleven.

Detail stadskaat Leiden door Christiaan Hagen uit 1675.

De toegang van het pand verplaatste zich naar de linkerzijde van de gevel en de gang langs de achterkamer werd verbonden met een brede vestibule naast de voorkamer. De maat van deze vestibule is nog afleesbaar tegen de onderzijde van de eerste verdiepvingsvloer. Van deze bouwphase resteren de schuifraamkozijnen in de achtergevel op de begane grond en eerste verdieping, die zijn voorzien van grote kraalprofileringen.

Aan het eind van de 18e of begin 19e eeuw is het pand voorzien van een lijstgevel en dak met wolfseind. De vensters en indelingen zijn gewijzigd naar de toen geldende bouwstijl, het Empire. De kruiskozijnen werden vervangen voor schuifvensters met kozijnomlijstingen en roedeverdelingen in de ramen. De middenstijl werd hierbij breed uitgevoerd om zogenaamde Franse vensters te suggereren. De spantconstructies zijn voorzien van telmerken en gewijzigd in dezelfde bouwphase waarbij een aantal hangbalken word toegepast om meer bruikbaar oppervlak op de tweede verdieping te creëren.

Helena Nicasie, bewoonster en eigenaresse van het pand van 1806 tot 1819 was getrouwd met Otto van Hees, een vermogend man. Aansluitend was zijn zoon Bartholomeus, één van de rijkste inwoners van Leiden, eigenaar. Bovengenoemde bouwphase ligt daarom waarschijnlijk in de eerste helft van de 19e eeuw. Het pand heeft dan 3 kamers op de begane grond, een keuken in het achterhuis, een kelder en een binnenplaats. De bovenwoning heeft een voor- en achterkamer op de eerste verdieping. De zolder heeft geen specifieke indeling.

De voorgevel wordt aan het eind van de 19e eeuw gewijzigd. Er komt een dubbele toegang in de voorgevel en de ramen worden voorzien van schuiframen met alleen in het onderraam een middenstijl; een T-venster. Op de eerste verdieping wordt tegen de achtergevel een toilet gerealiseerd met een nieuwe doorbraak voor een toegangskozijn. De tweede verdieping krijgt kamers en wordt afgetimmerd met kraaldelen.

In 1919 wordt het pand onderdeel van de stoomfabriek aan het Levendaal, N. V. Wouterlood P.Jzn fabriek van verduurzaamde levensmiddelen 'De Ster'. Het wordt in gebruik genomen als schafflokaal met bovenwoning. De binnenplaats wordt overkapt en voorzien van een aantal toiletten. Het achterhuis wordt verbonden met de fabriek, het voorhuis met het belendende pand, Hogewoerd 183, dat als kantoor van de fabriek fungeert. De doorloop naar het achterhuis komt de rechterzijde van het pand.

In de tweede wereldoorlog wordt de fabriek geliquideerd. De laatste directeur en zoon van de oprichter van de fabriek, de heer N.J. Wouterlood wordt eigenaar van het pand en verhuurt het in zijn geheel aan de familie Van Berge Henegouwen die de bovenwoning bewonen. De begane grond wordt als garage voor een taxibedrijf gebruikt. Hierbij wordt de gevel voorzien van grote garagedeuren. Het achterhuis wordt op de verdieping ingericht als keuken en krijgt een doorloop, eveneens aan de rechterzijde van het pand.

Na een periode als kapsalon te hebben fungeert, waarbij de huidige winkelpui is aangebracht, is de begane grond als kantoorruimte in gebruik geweest tot 2004. De huidige eigenaren, mevrouw L.F. So en de heer R. Monks, zullen het als woonhuis en showroom voor een stukadoorsbedrijf inrichten.

Gevel Hogewoerd 185 omstreeks 1976, (Afbeelding afkomstig van Bureau Monumentenzorg en Archeologie gemeente Leiden)

Reconstructie gevels naar aanleiding van bouwsporen en resterende bouwonderdelen.

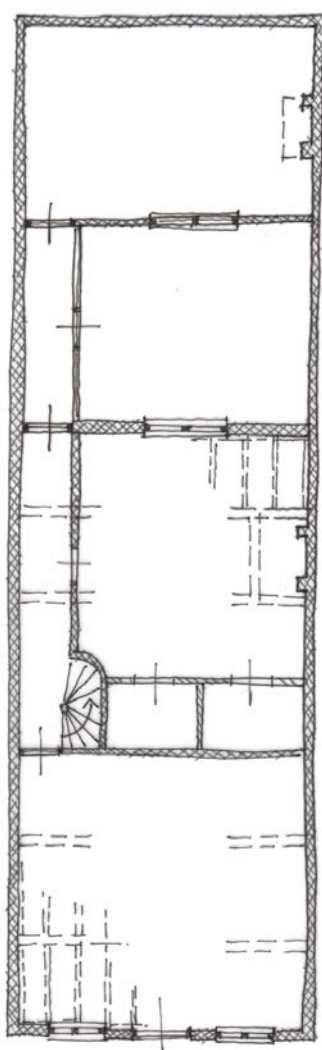
De afbeeldingen 17e en 18e eeuw zijn vooral indicatief voor een logisch verloop, er zijn onvoldoende gegevens om de vorm en afmetingen van alle kozijnen en trapgevel zeker te stellen.

17e eeuw

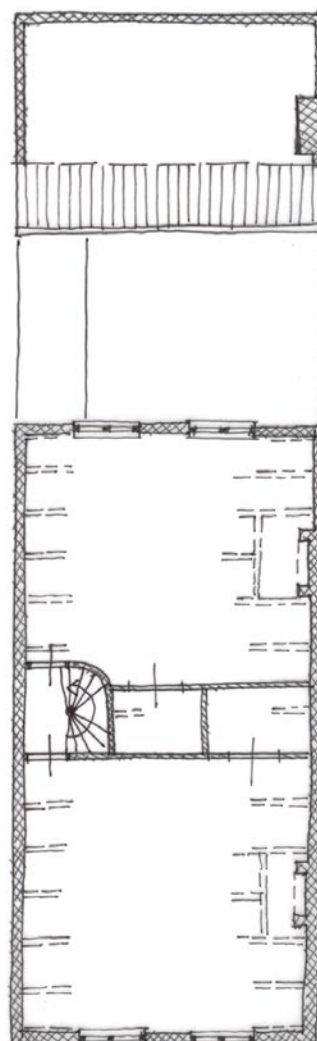

18e eeuw

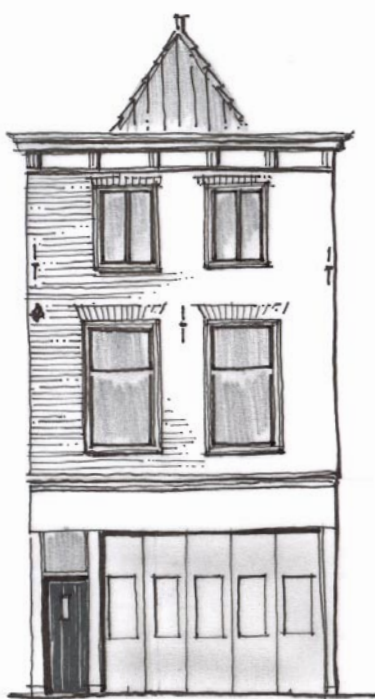
Reconstructie originele 17e eeuwse plattegronden naar aanleiding van bouwsporen en resterende bouwonderdelen.

De posities van de spiltrap, gang, bedstedenwanden en haarden zijn vrij nauwkeurig vast te stellen.

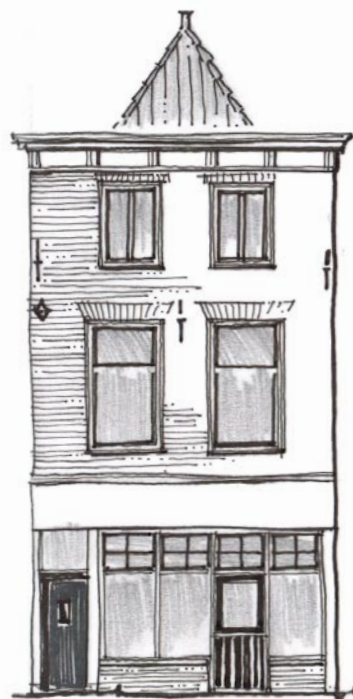

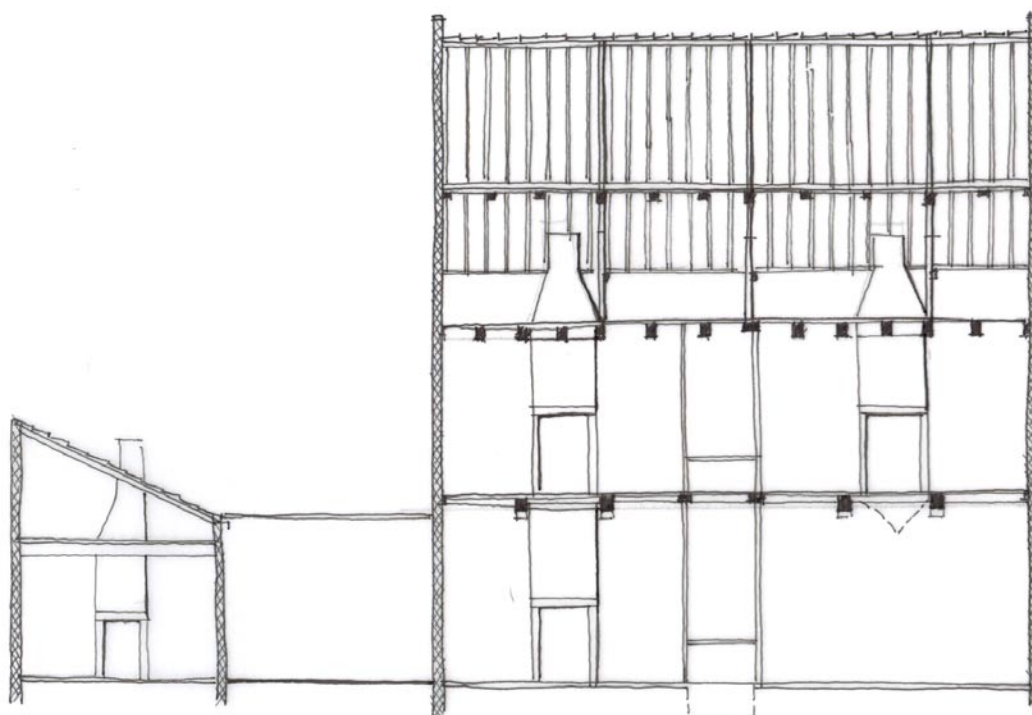
Eind 19e eeuw

1967

1976

*Reconstructie lengtedoor-
snede 17e eeuw met positie
haarden, kelder, vorm kap en
vorm achterhuis op basis van
bouwsporen en resterende
bouwdeelen.*